

Slika 90. Orožje in bojna ter konjeniška oprema iz Ljubljance, 12.-15. stoletje

Vitezi in drugi oboroženci

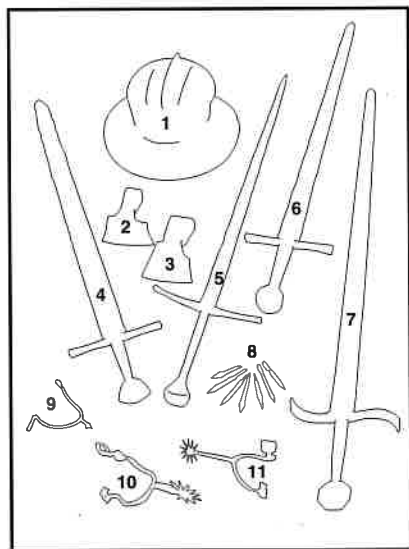
Srednjeveškega orožja in bojne opreme se je na Slovenskem ohranilo zelo malo – številni gradovi so bili porušeni in razvaljeni že v srednjem veku ali pa so jih pokončale vihre poznejših dob, plemiške rodbine so pomrle ali se odselile, njihove zbirke so propadle; viteštvo je za raziskovalce postalo izgubljeni stan. A tudi orožje meščanov, ki so branili svoja obzidana mesta, ali najemnikov, ki so se bojevali za plačilo, se skorajda ni ohranilo. O oborožitvi pričajo predvsem pisni viri, kot so listine, urbarji, notarske knjige, inventarni zapiski. Ti viri se pri primorskih komunah oziroma pri celinskih mestih in gradovih zelo razlikujejo. Tako v slovenskih muzejskih zbirkah ni mogoče rekonstruirati nobene popolne bojne opreme in oborožitve vojščaka iz določenega obdobja, kaj šele posameznega znanega viteza, saj se na Slovenskem ni ohranil niti del inventarja kake srednjeveške orožarne ali zbirke orožja. Z arheoloških najdišč, najsi bo z gradov ali tudi iz urbanih naselbin, so znane predvsem puščične osti za lok in samostrel, kaka sulična ost, majhni deli verižnega ali ploščnega oklepa, od konjeniške oprave pa nekaj ostrog.

Zato je toliko dragocenejša zbirka predmetov iz Ljubljane, med katerimi izstopajo meči (4–7) kot značilno orožje vitezov – Narodni muzej Slovenije jih hrani 20 iz obdobja od 12. do 15. stoletja. Glede na dolžino in oblikovanost rezila ter ročajnega dela so bili namenjeni peščem ali konjenikom, in sicer za držanje z eno ali dvema rokama, funkcionalno

pa za sekanje ali udarjanje (npr. 4) oziroma rezanje in zabadanje (npr. 5). Posamezni sestavni deli so bili značilni za določen tip ali skupino mečev, npr. glavič meča tipa Sempach (5), poimenovanega po bitki pri Sempachu v Švici leta 1386 – takšnih poznamo iz zbirk po Evropi le nekaj več kot ducat. Znaki in napisi na mečih so bili navadno vrezani v železno rezilo in zapolnjeni z medenino, bronom ali bakrom, lahko tudi vtisnjeni. Kažejo na delavnice in mojstre, ki so meče skovali. Nekateri znaki, posebno križ, pa so zavetna znamenja z magičnim namenom varovati lastnika orožja pred sovražnikom, v njih odsevata miselnost in verovanje tiste dobe.

Od drugega orožja se je ohranilo nekaj bojnih sekir, med njimi take z vtisnjenimi znaki (2, 3), uporabo loka in samostrela pa potrjujejo puščične osti (8); na eni je še ohranjen košček lesene strelice. Zelo redka najdba je železni klobuk (1), kakršne so nosili oboroženi pešci v poznem srednjem in zgodnjem novem veku (v pisnih virih nemško *Eisenhut*) – iz Slovenije poznamo le še en tak primerik zaščitne bojne opreme. Od konjeniške opreme Narodni muzej Slovenije hrani okoli 50 ostrog iz Ljubljane, ki so imele za spodbadanje konj trn ali večkrako kolesce in so pogosto tudi okrašene (9–11). Nasploh so najdbe z rečnega dna v primerjavi s tistimi s kopnega odlično ohranjene.

T. N.

Predmeti iz Ljubljane

1. Železni klobuk, 15. stoletje, pr. 36 cm, viš. 21,8 cm; inv. št. V 1242 (neobjavljen).
2. Bojna sekira, železo, vtisnjeni znaki, 15. stoletje, viš. 16 cm; inv. št. V 214 (neobjavljena).
3. Bojna sekira, železo, vtisnjeni znaki, 15. stoletje, viš. 18,4 cm; inv. št. V 215 (Bitenc, Knifc 1997, 258, t. 11: 1).
4. Meč, železo, ostanki lesene ročajne obloge, bronasta znaka na rezilu, 12. stoletje; dol. 100 cm; inv. št. V 2112 (Nabergoj 1997, 263, sl. 38c, t. 18: 5).
5. Meč, železo, medeninast znak na rezilu, tretja tretjina 14. stoletja, dol. 111,8 cm; inv. št. V 2113 (neobjavljen).
6. Meč, železo, ostanki lesene ročajne obloge, 14. stoletje, dol. 112,2 cm; inv. št. V 558 (neobjavljen).
7. Meč, železo, vtisnjena znaka na ročaju, medeninasti znaki na rezilu, druga polovica 15. stoletja, dol. 124,5 cm; inv. št. V 407 (Logar, Bitenc 1984, 109, t. 15: 2; Lozar Štamcar 1995, 324, kat. 2.3.11).
8. Puščične osti, železo, ena ost z ostankom lesa, pozni srednji vek, dol. 6,8 do 10,1 cm; inv. št. V 1323, V 605, s.n., V 1373, V 1354, V 1414, V 1320 (neobjavljene).
9. Ostroga, železo, 13. stoletje, dol. 11,5 cm; inv. št. V 1822 (neobjavljena).
10. Ostroga, železo, 14. stoletje, dol. 18,2 cm; inv. št. V 1815 (neobjavljena).
11. Ostroga, železo, prva polovica 15. stoletja, dol. 19 cm; inv. št. V 1814 (neobjavljena).